

اسلام در مکه

درس سوم

۱- شبه جزیره عربستان در آستانه ظهور اسلام را توضیح دهید؟

شبه جزیره پهناور عربستان با آب و هوایی گرم و خشک در جنوب و جنوب غربی فلات ایران قرار دارد. این شبه جزیره مسکن دیرینه اعراب است که شاخه مهمی از اقوام سامی را تشکیل می دهند.

۲- پیشینه تمدنی عربستان را شرح دهید.

مطالعات مورخان و کاوش های باستان شناسان در سده های ۱۹ و ۲۰ م. نشان داد که پیش از میلاد حضرت مسیح علیه السلام، فرهنگ و تمدن مهمی در سرزمین یمن، واقع در جنوب شبه جزیره عربستان وجود داشته است و فرمانروایانی بر آنجا حکومت می کرده اند. پس از آن که این تمدن باستانی دچار انحطاط و زوال شد، عده زیادی از ساکنان آن سرزمین به دیگر نواحی آن شبه جزیره مهاجرت کردند.

۳- جامعه عربستان در آستانه ظهور اسلام را توضیح دهید؟

در آستانه ظهور اسلام، ساکنان شبه جزیره عربستان را قبیله ها و طایفه های گوناگون عرب تشکیل می دادند و هر یک از آنها بر پایه نسب نامه هایی که سینه به سینه منتقل شده بود، خود را به یکی از دو دسته قحطانی (جنوبی) و عدنانی (شمالی) منسوب می کردند. در آن زمان، زندگی چادرنشینی و نظام قبیله ای در سرتاسر این سرزمین رواج داشت؛ حتی در معدود شهرهایی مانند مکه، طائف و یثرب نیز با وجود سکونت مردم در خانه های ساخته شده از سنگ و گل، نظام قبیله ای همچنان استوار و محکم بود.

۴- ویژگی های زندگی قبیله ای در شبه جزیره عربستان را بنویسید.

قبیله، یک واحد اجتماعی و سیاسی مستقل به حساب می آمد و شامل تمامی مردمی می شد که دارای نیای مشترک بودند و با یکدیگر پیوند خونی داشتند. افرادی که پیوند قبیله ای آنان به هر دلیلی قطع می شد، پشتوانه اجتماعی خود را از دست می دادند. از جمله شاخص ترین سنن و ارزش های حاکم بر نظام قبیله ای، افتخار به حسب و نسب، احترام به روابط خونی و خویشاوندی، اطاعت بی چون و چرا از رئیس یا شیخ قبیله و پشتیبانی بی قید و شرط از هم قبیله گان در هر شرایطی بود. وابستگی شدید اعراب به قبیله خود، موجب به وجود آمدن تعصب یا عصبیت قبیله ای شده بود. تعصب قبیله ای، نقش زیادی در بروز جنگ و خونریزی های پی در پی در شبه جزیره عربستان داشت.

۵- صفات اخلاقی مردم شبه جزیره عربستان را بنویسید.

ساکنان شبه جزیره عربستان در دوران پیش از اسلام به داشتن برخی صفات و خصلت های اخلاقی مانند مهمان نوازی، شجاعت، سخاوت، مروت و استقامت در برابر مشکلات و سختی های زندگی معروف بودند.

۶- وضعیت زنان در عربستان دوران جاهلیت را بنویسید.

یکی از ویژگی های نظام اجتماعی عربستان در دوران پیش از اسلام، مقام و منزلت پایین زن بود. در جامعه ای که ارزش به قوت بازو و نیروی جنگاوری بود، بسیاری از پدران و خانواده ها آرزو داشتند که فرزندانشان پسر باشد تا بتواند بر پشت اسبان بجنگد و از راه جنگ و راهزنی، غنیمت به چنگ آورد.

۷- حکومت در عربستان در آستانه ظهور اسلام چگونه بود؟

به طور کلی هنگام ظهور اسلام، قبیله های عرب پراکنده بودند و حکومت فراگیر و قدرتمندی در عربستان وجود نداشت. البته برخی از آنها مانند قبیله قریش به سبب در اختیار داشتن اداره کعبه و تجارت با سرزمین های دور و نزدیک، قدرت و نفوذ سیاسی قابل توجهی بر قبایل دیگر داشتند که نمی توان آن را به منزله حکومت پایدار برشمرد؛ زیرا این نفوذ و قدرت متکی به تشکیلات سیاسی، اداری و نظامی منظم و منسجمی نبود و ثبات لازم را نداشت.

۸- اقتصاد و معیشت در شبه جزیره عربستان را توضیح دهید؟

وضعیت اقتصادی شبه جزیره عربستان به شدت متأثر از موقعیت جغرافیایی و شرایط طبیعی و اقلیمی آن بود. بخش عمده این شبه جزیره را صحراها و صخره های خشک و سوزان تشکیل می دهند و قبایلی که در این بخش پراکنده بودند، اغلب از طریق دامداری و پرورش معدودی بز و شتر زندگی خود را تأمین می کردند. در برخی از مناطق این شبه جزیره به دلیل وجود منابع محدود آب، کشاورزی نیز اندک رونقی داشت.

تجارت یکی دیگر از فعالیت اقتصادی رایج در سرزمین عربستان بود که به صورت محدود انجام می گرفت. در آستانه ظهور اسلام، بخش عمده ای از تجارت داخلی و خارجی این سرزمین در اختیار قبیله قریش بود و بزرگان این قبیله با به راه انداختن کاروان های تجاری، ثروت هنگفتی اندوخته بودند.

۹- علم و فرهنگ در شبه جزیره عربستان را شرح دهید؟

ساکنان شبه جزیره عربستان از نظر فرهنگی و تمدنی با جوامع متمدن دنیای آن روز قابل مقایسه نبودند. اعراب در دوران پیش از اسلام به علم و دانش توجه چندانی نداشتند و در سراسر عربستان از مراکز علمی خبری نبود. آنان از نظر تمدنی نیز فاقد دستاوردهای قابل توجهی بودند و ویژگی های زندگی صحرائشینی بر شهرنشینان نیز غلبه داشت. برجسته ترین دستاورد فرهنگی اعراب در دوران جاهلیت شعر و شاعری بود.

۱۰- ادیان معروف شبه جزیره عربستان را نام ببرید.

بت پرستی - حنفاء (پیروان حضرت ابراهیم) - یهود - مسیحیت - مانوی

۱۱- بیشترین مردم عربستان به چه دینی اعتقاد داشتند؟

هم زمان با ظهور اسلام، بیشتر ساکنان شبه جزیره عربستان به ویژه اهالی شهر مکه بت پرست بودند. با این حال، از آیین حضرت ابراهیم، اعتقاد به الله به عنوان آفریننده جهان به کلی از دل بت پرستان محو نشده بود، و مردم مکه به «الله» به عنوان خدای بزرگ اعتقاد داشتند.

یکی دیگر از مشخصات آیین بت پرستی بی اعتقادی به جهان پس از مرگ بود.

۱۲- حنفاء چه کسانی بودند؟

در کنار بت پرستان، معدودی از اعراب بودند که به پیروی از حضرت ابراهیم، از پرستش بت ها کناره گیری می کردند و از گوشت قربانی آنها نمی خوردند. اینان به حنفاء معروف شدند

۱۳- جایگاه یهودیت و مسیحیت در عربستان را بنویسید.

در آستانه ظهور اسلام، افراد تعدادی از قبیله های عرب به دین های یهودیت و مسیحیت گرویده بودند. برخی قبیله های یهودی ساکن یثرب و معدود قبیله های مسیحی مستقر در نجران از آن جمله اند.

۱۴- مهم ترین ویژگی اعراب از نظر قرآن را توضیح دهید؟

به طور کلی، زمانه و اجتماعی که حضرت محمد در میان آن به مقام پیامبری رسید، دارای ویژگی خاصی بود که قرآن از آن با صفت «جاهلی» یاد کرده است. جاهلی و جاهلیت در اینجا مترادف با نادانی و فقدان علم و معرفت نیست، بلکه دلالت بر فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ و کینه جویی دارد که از خلق و خوی تند و سرکش اعضای آن اجتماع سرچشمه می گرفت و تعصب قبیله ای و پیروی کورکورانه از اجداد قبیله، جایگزین تعقل، منطق و بردباری شده بود.

۱۵- پیامبر پیش از بعثت در کجا بیشتر به عبادت خدا می پرداخت؟

گفته شده که حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیش از بعثت، اوقاتی از سال به ویژه ماه رمضان را در غار حِرا بر بلندی کوهی در نزدیکی مکه، به تنهایی می گذراند و به عبادت و راز و نیاز به درگاه خداوند می پرداخت.

۱۶- صفات پیامبر در آستانه بعثت را بنویسید.

در آن زمان، ایشان به داشتن صفات و خصلت هایی همچون امانت داری، راستگویی، درستکاری، خردمندی، خوش رویی و خوش خلقی در میان مردم مکه معروف بود.

۱۷- چگونگی مبعوث شدن پیامبر را توضیح دهید؟

در ۲۷ رجب و یا به قولی در رمضان سالی که آن حضرت به چهل سالگی رسیده بود، در حالی که در غار حِرا به تفکر و تأمل می پرداخت، فرشته وحی بر ایشان فرود آمد و با نزول نخستین آیات سوره علق، پیام الهی را بدو رساند. نزول این آیات به منزله پیامبری و آغاز رسالت الهی حضرت محمد صلی الله علیه و آله بود.

۱۸- ارکان دعوت پیامبر در ابتدا چه بود؟

پیامبر در آغاز به صورت محدود و تا حدودی پنهانی، افراد را به پرستش خدای یگانه و ایمان به روز رستاخیز دعوت کرد.

۱۹- نخستین ایمان آورندگان به پیامبر چه کسانی بودند؟

طبیعی است که آن حضرت دعوتش را از خانواده خویش آغاز کرده باشد. به همین دلیل، حضرت خدیجه، حضرت علی علیه السلام که در آن هنگام پیامبر سرپرستی او را برعهده داشت و نیز زید بن حارثه، فرزندخوانده رسول خدا به عنوان نخستین ایمان آورندگان به اسلام شناخته شده‌اند.

روایات دیگری ابوبکر را اولین مسلمان خوانده‌اند و این روایات با روایات پیشین منافاتی ندارند؛ زیرا خدیجه، علی بن ابی طالب و زید از اعضای خانواده پیغمبر بودند و ابوبکر نخستین کس بیرون از خانواده رسول خدا بود که اسلام آورد.

۲۰- پیامبر در دعوت آشکار چه کسانی را دعوت نمود؟

ایشان نخست خویشاوندان و سپس عموم مردم را به قبول اسلام فرا خواند.

۲۱- عکس العمل قریش در مقابل دعوت پیامبر چگونه بود؟

سران قریش دعوت حضرت محمد را نپذیرفتند و اعلام کردند که ما از آیین، آداب و سنت های پدران و اجداد خویش، پیروی می کنیم. سران مشرک که در ابتدای دعوت اسلامی، مخالفت و دشمنی شدیدی با رسول خدا ابراز نمی داشتند؛ با گسترش دعوت و گرایش جوانان و مستضعفان به اسلام، درصدد برآمدند که با پیامبر و مسلمانان مقابله کنند.

۲۲- علل و عوامل دشمنی با پیامبر و مقابله با اسلام را بنویسید.

۱- مشرکان مکه از آن بیم داشتند که در صورت پیروی از اسلام، موقعیت تجاری و مرکزیت دینی شهرشان متزلزل شود و بازرگانان

قریش از سود هنگفتی که در تجارت با سرزمین های شمال و جنوب عربستان کسب می کردند، محروم بمانند.

۲- علاوه بر آن، رقابت های قبیله ای و حسادت طایفه ای را نیز نمی توان در دشمنی با رسول خدا در مکه نادیده گرفت. برخی از طایفه های قریش مخصوصاً بنی امیه از اینکه فردی از طایفه بنی هاشم به پیامبری رسیده، سخت حسادت می کردند.

۲۳- چرا دشمنی و درگیری مشرکان با اشخاصی مانند پیامبر راحت نبود؟

زیرا، ممکن بود به برانگیخته شدن تعصبات طایفه ای و قبیله ای و بروز جنگ و خونریزی بینجامد. از این رو، سران مشرک تصمیم گرفتند که هر طایفه، از مسلمان شدن اعضای خود جلوگیری نماید و با افرادی از طایفه خود که اسلام آورده بودند، برخورد کند.

۲۴- مهمترین راه مشرکان برای مخالفت با پیامبر چه بود و چه نتیجه ای داشت؟

پس از آنکه سران قریش در جلب رضایت ابوطالب برای دست برداشتن از حمایت رسول خدا ناکام ماندند، تصمیم گرفتند بنی هاشم را تحت محاصره اجتماعی و اقتصادی قرار دهند. هدف مشرکان مکه این بود که ابوطالب و طایفه او ناگزیر شوند، پیامبر را تنها گذارند، از این رو، معاهده ای نوشتند که براساس آن هرگونه مرادده اجتماعی از قبیل ازدواج و ارتباط اقتصادی مانند خرید و فروش کالا با بنی هاشم ممنوع شد. بنی هاشم برای کاهش آثار مخرب این معاهده به شعب ابی طالب در اطراف مکه پناه بردند. آنان حدود سه سال در آنجا ماندند و مشکلات و سختی های فراوانی تحمل کردند.

۲۵- تحریم اقتصادی و اجتماعی مسلمانان در چه سالی به پایان رسید؟

سال دهم بعثت.

۲۶- چرا در سال دهم بعثت دعوت اسلامی در مکه با موانع اساسی روبه رو گردید؟

در سال دهم بعثت، حضرت خدیجه و ابوطالب دو حامی بزرگ حضرت محمد به فاصله کوتاهی از دنیا رفتند و اندوه سنگینی بر دل پیامبر و یارانش نشست. با رحلت ابوطالب، جسارت و آزار سران قریش نسبت به رسول خدا بیشتر شد.

۲۷- چرا پیامبر به تنهایی راهی طائف شد؟

با تشدید آزار مشرکان، دعوت اسلامی در مکه با موانع اساسی روبه رو گردید و به بن بست رسید. در نتیجه شکل گیری چنین شرایطی بود که اندیشه هجرت از مکه به ذهن پیامبر و مسلمانان راه یافت. از این رو، رسول خدا در جست و جوی یافتن مردمانی که دل هایشان آمادگی بیشتری برای پذیرش اسلام داشته باشند، به تنهایی راهی طائف شد.

۲۸- شبه جزیره پهنای عربستان با آب و هوایی در فلات ایران قرار دارد.

گرم و خشک - جنوب و جنوب غربی

۲۹- در سده های ۱۹ و ۲۰ م. نشان داد که پیش از میلاد حضرت مسیح علیه السلام، فرهنگ و تمدن مهمی در سرزمین واقع در شبه جزیره عربستان وجود داشته است.

یمن - جنوب

۳۰- وابستگی شدید اعراب به قبیله خود، موجب به وجود آمدن تعصب یا قبیله ای شده بود.

عصبیت

۳۱- در دوران پیش از اسلام، قبیله های عرب شبه جزیره عربستان به صورت می زیستند و حکومت در آن شبه جزیره وجود نداشت.

پراکنده و جدا از هم - فراگیر و قدرتمندی

۳۲- به طور کلی، زمانه و اجتماعی که حضرت محمد در میان آن به مقام پیامبری رسید، دارای ویژگی شاخصی بود که قرآن از آن با صفت یاد کرده است.

«جاهلی»

۳۳- حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیش از بعثت، اوقاتی از سال به ویژه ماه را در بر بلندی کوهی در نزدیکی مکه، به تنهایی می گذراند و به عبادت و راز و نیاز به درگاه خداوند می پرداخت.

رمضان - غار حرا

۳۴- پیامبر در آغاز به صورت محدود و تا حدودی پنهانی، افراد را به و دعوت کرد.

پرستش خدای یگانه - ایمان به روز رستاخیز

۳۵- پیامبر اکرم سال پس از بعثت، به فرمان خداوند دعوت خود را آشکار و عمومی کرد.

سه

۳۶- با رحلت، جسارت و آزار سران قریش نسبت به رسول خدا بیشتر شد.

ابوطالب